Основанъ 1916 год. Цена 3 лева София, 9 ноември 1941 год. Брой 139

12 стр.

ВЕСТНИКЪ НА ВЕСТНИЦИТЕ

ИЗДАНИЕ НА ДРУЖЕСТВОТО НА СТОЛИЧНИТЪ ЖУРНАЛИСТИ

„Сълзитѣ на поробена България“

Ржкописъ, намѣренъ на островъ Тасосъ

Презъ 1937 г. въ Атина получихъ писмо отъ о-въ Тасосъ. Единъ добръ българинъ, настанененъ тамъ отъ години, ми съобщаваше, че у него се съхраняваль ржкописъ отъ 1825 г., който „билъ въ връзка съ исторята на Паисий“. Той ми пишеше че ржкописътъ билъ донесенъ на о-въ Тасосъ отъ хиленларски монахъ Паваретъ, заточенъ отъ гръцкитѣ власти презъ епоѣската война, и че то пазелъ като национална светиня. Понеже не се довѣрявалъ, че направи снимка съ нѣкои страници отъ фотографъ, изкаралъ ме препись. Оказа се, че ржкописътъ билъ написанъ на църковнославянски езикъ, който е

единъ отъ извѣстнитѣ извори на „Мати Българя“.

Тѣлото заглавие на тая поема е „Слезы ими же Българія нещастіе лѣта 1374 сбышшее сѧ оплакиваютъ“.

Предполагайки, че съхраняванията ржкописъ на о-въ Тасосъ е отъ ржката на самия Неофитъ Бозвели, помолихъ родолюбивия българинъ да продължава да го пази и да чака по добри дни, когато ще може да го предаде лето му е мѣстото. За щастие, тия добри дни настѫпиха. Българската войска стигна до брѣговетѣ на Бѣло Море и на о-въ Тасосъ има вече наши власти. Зарадвахъ се не малко, когато въ в. „Бѣломорска България“ провѣстихъ, че въпросния ржкописъ билъ пренесенъ на нашия тамъ воененъ комендантъ, за да бѫде изпратенъ въ София.

За тая цѣнна находка писа въ „Зора“ и г. Бадевъ въ статията си „Слези отъ българска духовность на о-въ Тасосъ“. Споредъ него, ржкописътъ не можелъ да принадлежи на Паисий, както твърдѣлъ досегашнитѣ му притежатель, но „изглежлало по-вѣроятно да е дѣло на нѣкого отъ вѫдущевенитѣ последователи на родоначалника на възрожденското апостолство.“ На края на статията си той пише: „Когато бѫде проученъ отъ вещи лица, ще можемъ да имаме по-цѣнни сведения за съдържанията на ржкописа“.

Безъ да имамъ претенцията на вещо лице, азъ ще си позволя да изложа тукъ резултатитѣ отъ проучванията, които съмъ направилъ отъ по-рано. Още когато получихъ писмото въ Атина, установихъ, че не се касае за нѣщо ново и неизвестно. Тоя ржкописъ е вече обнародванъ у насъ на нѣколко пѫти

Пръвъ съобщи за него покойнияѣтъ А. П. Стоиловъ

въ сп. „Прѣгледъ“ отъ 1907 г. Смѣтайки, че се касае за едно отъ най-ранниитѣ поетически творения въ нашата литература, Стоиловъ обнародва изцѣло ржкописа, съхраняванъ тогава въ библиотеката на Зографския монастиръ. Намѣренъ билъ между книжата на йеромонахъ Харитонъ отъ с.Само-водене, Търновско, който въ края на 60-тѣ години отъ миналия вѣкъ пристигналъ въ Света Гора отъ Лѣсковския монастиръ.

Презъ 1912 г. Зографъ билъ поселенъ отъ покойния Димитъръ Маринова, сѫщо така добъръ фолклористъ, но и той не строго критиченъ изследователь на нашето минало. Безъ да знае за първото издание на зографския ржкописъ на „Сълзитѣ на България“, Маринова го обнародва въ статията си „Спомени и легенди за Отца Паисия въ Света Гора“ (вж. Приложение на „Църковенъ вѣстникъ“, кн. XXI отъ 1912 г.). Той съобщава, че между българскитѣ монаси въ Света Гора имало преданіе, спорѣдъ което авторъ на „Сълзитѣ на България“ билъ Паисий. Разглежлайки сама та поемата. Маринова заключава: „Въ всичко личи, че това е писалъ авторъ, чиято душа е била пръизпълнена съ болка и тѫга за нещастията на българскиятъ народъ. А това е можалъ да чувствува и пише само единъ отецъ Паисий Прочетение го зимаме за творение на отецъ Паисий и като такъво го обнародваме. Тия „Слезы“ отецъ Паисий ще да е писалъ прѣди да напише своята исторія“.

Но колкото и да е нецаучна и некритична, статията на Дим. Маринова съдържа едно ценно указание. Той ни съобщава, че презъ 1910 г., на дълбоки старини, въ Карея се поминалъ монахъ Паисий отъ Свищовъ, единъ отъ знаменититѣ отци на Света Гора и съвѣрменникъ на отца Неофитъ Бозвели“. Отъ него и отъ другъ единъ старецъ Сава, сѫщо така ученикъ на Неофитъ Бозвели, който презъ 1912 г. билъ още живъ, се знало за връзкитѣ на Неофитъ Бозвели съ ржкописа на „Сълзитѣ на България“. По тоя поводъ Маринова пише: „Утвърдава се съ положителность споредъ споменатитѣ, че отецъ Неофитъ Бозвели, когато е писалъ своята „Мати Болгарія“, е ималъ предъ себе си оригинала на „Сълзитѣ“ на отца Паисия“.

Презъ 1925 г. въ Академията на науките бѣ докладванъ трудътъ на покойния проф. Ив. Шишмановъ. Новитѣ студии изъ областьта на българското възраждане“. Тамъ се разглеждатъ изворитѣ на „Мати Българія“ и е обнародвана поемата „Сълзитѣ на поробена България“, но не по изданията на Стоиловъ и Маринова, които бѣха станали неизвестни на покойния учень. а

по печатното издание въ Будапеща отъ 1825 г., една библиографическа рѣдкость,

намѣрена отъ мене въ библиотеката на графъ Сечени.

Проф. Ив. Шишмановъ, който не знаеше за съществуването на зографския ржкописъ на „Сълзитѣ на България“, пръзъ съобщи, кой е авторътъ на тая поема. Той е може би единственитѣ български ученъ, който е видѣлъ печатното издание на въпросната поема. Нейнъ авторъ е виднитѣ сръбски драматически писатель Йованъ Стерия Поповичъ (1806—1856), известенъ въ нашата литература съ нѣколко негови преведени комедии. Давайки кратки биографически бележки за автора на „Сълзитѣ на България“, проф. Шишмановъ писа между другото: „Това е първиятъ поетически опитъ на Поповича, тогава едва на 18—19 годишенъ студентъ по краснореченіе въ Пещенскитѣ гимназіи (б. м. Погрѣшно, мъ. слушатель по краснореченіе въ Темешваръ). Какъ младиятъ Поповичъ е допашелъ до тая сюжетъ, мжчно е да се каже. Има ли неговиятъ интересъ нѣщо общо съ произхода на баща му отъ Македония?“

Бащата на Поповичъ е билъ цинцаринъ. Две години преди да напише своята първа поема, бѣ излѣзло второто издание на Раичевата история, отъ която младиятъ Поповичъ се запозналь съ миналото на нашия народъ. Съ Раичевата история и съ срѣдата въ Темешваръ, въ която Поповичъ е прекаралъ своето юношество, негови-ятъ биографъ обяснява, защо първия си поетически опитъ той посвещава именно на България и на вейната нещастна сжба. Но тѣ пропускатъ да отбележатъ едно друго важно обстоятелство. На нѣколко часа отъ Темешваръ се намира цѣтущата българска паланка Винга, чиито жители сѫ пазили ревниво българскитѣ традиции. Между другитѣ на младия поетъ имало и българчета отъ Винга и отъ другитѣ български села въ Банатъ Заедно съ тѣхъ може би е челъ и се увличалъ отъ историята на Раичъ, отъ която се полузналъ и нашиитъ Паисий

Но за насъ не е важенъ толкова въпросътъ, какъ е дошелъ младиятъ Поповичъ до този сюжетъ. По-важно е да се установи, дали зографскиятъ ржкописъ на „Сълзитѣ на България“, който до скоро бѣ съхраняванъ на о-въ Тасосъ, не е отъ ржката на самия Неофитъ Бозвели. Презъ 1835—1836 г. той е посетилъ Будапеща и доста вѣроятно е тамъ да си направилъ преписъ отъ печатната поема „Сълзитѣ на България“, която е излѣзала само десетина години преди туй и въ която има толкова много аналогии съ неговия диалогъ „Мати Болгарія“. Това ще можемъ да установимъ съ сигурность едвамъ, когато се получи въ София изпратенията ржкописъ отъ о-въ Тасосъ

Никола Трайковъ